

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД ДУХОВНОГО ЖИТТЯ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Смоляга М.В.

Національний технічний університет «ХПИ», м. Харків

Серед тих дуальних опозицій, через які функціонує культура, однією з головних є опозиція єдине – множинне.

Типовим для традиційного світогляду є елементаристське розв'язання зазначеної дилеми: розчленування на елементи неподільної в остаточному підсумку цілісності буття. В результаті конструюється духовна ситуація заснована на «чорно-білому» баченні дійсності. Універсум та цілісна людина в їх неподільній єдності виявляються розчленованими на одnobічні абстракції людини («суб'єкт», «свідомість» і т.п.) та світу («об'єкт», «матерія» і т.п.).

В області гносеології дихотомічне світосприйняття знаходить своє виявлення, зокрема, у так званому «науковому шовінізмі», що веде до руйнування цілісності процесу пізнання, втрати багатомірності людського розуму, затиснутого в догматичні стандарти науковості. Єдина культура розчленовується на власне культуру та «мовби» культуру. Єдність культури втрачається за жорсткою ієрархією когнітивних систем, через що програють і суспільство, і культура, і сама наука.

Ще більш очевидна згубність елементаризма у тому випадку, коли він виявляється парадигмою для людської діяльності. Дихотомічне світосприйняття обертається конфронтаційністю в політичній діяльності; абсолютизація гносеологічної та практичної значущості науки – експансією технократичної дії; перебільшення ролі практики – «прагматичним винищенням дійсності» (С. Рубінштейн), спробами здійснення раціоналістичних утопій тотальної конструйованості та управляємості; ігнорування метафізичної природи людини і позбавлення природного буття його онтологічного значення – цинізмом штучного творення сенсу життя.

Отже, в сучасних умовах як елементаристське розуміння цілісності, так і засноване на ньому світовідношення виявляють себе в якості небезпечного стереотипу мислення та діяльності. Стає все більш очевидним, що радикальний поворот до принципово нового типу еволюції людства пролягає через глобальне подолання елементаризму на рівні глибинних менталітетів сучасної цивілізації та дії на основі оновленої свідомості.